

”Poetisk täthet armerad med verklighetsstoff”

Möte med Niklas Törnlund och hans lyrik

Annika Källholm

Natten innan jag ska intervjuva författaren och musikern Niklas Törnlund drömmer jag ordremsan *den som pejlar, den som spejar bortom hörn*. Senare under dagen då vi möts i Östermalmshallen för en storstadsfika, upptäcker jag att min av drömsömn genomlysta identitet hade betydligt bättre förhandskoll än mitt vakenjag. Intervjusamtalet, vars utgångspunkt är natur och kultur i en skrivande människas liv, kommer nämligen i oväntat hög grad att röra sig om antenner, frekvenser och signalspaning.

Några hållplatser på författarlivets resa

År 1966 hade klass 9a på Lindebergsskolan i Lund lektion i svenska. Eleverna lyssnade till ett skolradioprogram med några nordiska poeter: Nils Ferlin, Stig Dagerman och Gunnar Björling. Mötet med Björling, som med sin suggestiva finlandssvenska röstmelodi läser ”Kära milt och vindlöshet”, blev av särskild vikt för den unge lyssnande Niklas Törnlund. I nuet, på andra sidan cafébordet, manar Törnlund fram diktens rytm med inlevelsefull gestik och diktion, under det att han drar sig till minnes denna betydelsefulla lyrikupplevelse: ”Och det var bara fullständigt magiskt och hisnande och porten slogs upp på vid gavel. Jag förstod att allt var tillåtet, att allt var möjligt; att det fanns ett annat språk som fångade en helt annan verklighet.” I det ögonblicket, berättar han, började ”en stor glädje och en mycket lång upptäcktsresa”.

Även om det i hög grad var upplevelsen av Björlings diktläsning som utlöste ett intensivt skrivande och musicerande, med skoltidningsverksamhet och så småningom förlagskontakter som följd, så smygdebuterade Törnlund redan som sjuåring. Hemmiljön, då i Göteborg, tycks onekligen ha varit något av ett växthus för ett kreativt barn – med en

skådespelande mamma och med styvfadern poeten Ingemar Gustafson (senare Leckius), som "knattrade skrivmaskin och skrev skönt absurdistiska dikter", någon gång rentav på skoj tillsammans med den unge Niklas, som hade börjat dikta innan han riktigt kunde stava. Tidiga alster bevarades i minne och byrålådor av hans mamma, Mikaela Leckius, som fick sin första dikt av sonen då han var fem. Två år senare skickar hon i hemlighet in en av hans dikter till en barntidning, och den publiceras 1958 med titeln "Dikt till Mor":

Månskensduva
Regnbågsfabrik
Solparfym
Snöros
Klockorna klinga
Klingorna klocka
Månskensland
Glädjestråle
Stjärnbarnet föddes
i ett blått himmelsstall

Några år senare, 1972, botaniserade den tjuogoettårige Törnlund i en alternativ bokhandel vid Stureplan. Han fascinerades av en diktsamling skriven av den djupekologiskt inspirerade amerikanske poeten Gary Snyder (född 1930), vilken porträtterats som Japhy Ryder i Jack Kerouacs *The Dharma Bums* (1958). På författarfotot poserade Snyder med sin japanska fru och deras barn, något som tillsammans med Snyders mångfacetterade bakgrund – i skogen, till sjöss och i ett zenkloster i Kyoto – gjorde Törnlund nyfiken. "Det här var ingen cerebral skrivbordspoet", kommenterar han, "utan en mycket spännande och väl grundad person. I likhet med sin besläktade föregångare, den amerikanske beatpoeten Kenneth Rexroth (född 1905), berättar Törnlund, kan Snyder betecknas som en världstillvänd visionär. Intresset för Snyder och Rexroth ledde till att Törnlund under mitten av sjuttioalet ger ut två tolkningsvolymmer med dessa poeters lyrik. Det ledde också till att Törnlund 1976 liftar genom de nordkaliforniska skogarna för att hälsa på Gary Snyder. Vistelsen blev positivt omtumlande. "Att vara med Snyder var ju inte bara att umgås med honom", förklarar Törnlund, "utan också med dennes familj, grannar och besökare, vilka överlag var rätt märkliga personer, aktiva i olika alternativa nätverk." Denna brokiga miljö tilltalade Törnlund. "Visst var det gröna vägen", berättar han, "men inte som reträtt utan med mycket nyfiken

kreativitet.” Där fanns nytänkande med kopplingar bakåt i tiden och plats för de flesta, från outsiders till professorer.

1977 var Törnlund med om att starta Tundra – en musikgrupp vars konserter även bjöd på diktläsning och diabildsspel. Samma år publicerades hans första egna diktsamling, *Mellan istiderna*, vilken hittills har följts av ytterligare tolv samlingar. Genomgående för Törnlunds lyriska produktion är att läsaren får intryck av att möta ett sammanhållet diktjag som förmedlar sin dagliga verklighet i litterär gestalt. Texterna vittnar om ett liv myllrande av olika möten och erfarenheter. Följaktligen passar de ord Törnlund använder för att beskriva Snyders och Rexroths lyrik – ”poetisk täthet armerad med verklighetsstoff” – lika bra på hans eget verk. Idag är Törnlund bosatt med sin familj utanför Lund och för en rik och omväxlande tillvaro med musikskapande, skrivande, estradpoesi, resor, familj och engagemang i det lundensiska litteraturlivet.

Att kalibreras om i mötet med den Andre

Vi flyttar fokus från biografi till text med en dikt ur samlingen *Månvaro* (1988).

Hjortarna

En skymningsfärgad
flock i skogsbrynet

tvärt lystrande till
våra snabba steg på
skaren, hunden som
just var ditt skratt
på spåren – allt
som varslade om fara

Smittade av deras
stillhet hejdar vi oss
och minuterna brer ut sig
som ett lugnvatten
mellan två forsar

En pendel vilar i
sin vändpunkt: ett
ögonblick av hjortar
fortsätter att inträffa

Tills de drabbas av
 en plötslig visshet
 om vår mänskliga
 gestalt och flyr,
 nej lyfter! Och

vi sönderfaller i
 två skilda arter,
 än en gång fördömligade,
 än en gång på drift
 i strömmarna
 av Nu¹

I ovanstående dikt gestaltas ett möte över artgränser. Två människor och en hund på vandring över skarsnön upptäcker och upptäcks av en flock hjortar i skogsbrynet. Hjortarnas stillhet smittar av sig. Nuet vidgas. Därpå löses ögonblicket av gemenskap upp, i det att hjort blir hjort och människa blir människa igen.

När jag läser ”Hjortarna” kommer ordet kommunion upp i mitt associationsfält. Gemensamt varande. Beblandning. Synonymordboken placerar ordet tillsammans med nattvardsgång och gudsgemenskap, vilket också är av relevans i detta sammanhang, men när jag fortsätter leta i ordlistor hittar jag en än mer träffande formulering. Som översättning till engelskans *communion*, föreslås nämligen *inbördes samband*. Där har vi det.

Inom den västerländska kulturen finns en tendens att dela upp verkligheten i två slags flöden. Å ena sidan ett flöde av *materia* vilket studeras av naturvetenskapens discipliner, å andra sidan ett flöde av *mening* vilket är humanvetenskapernas roll att befatta sig med. Människan är enligt detta synsätt ensam om att delta i båda dessa flöden.

I dikten ”Hjortarna” – dvs. i min läsning av denna dikt – förtydligas något som borde vara en självklarhet: Flödet av mening är inte en rent mänsklig angelägenhet. Paret på vandring smittas av hjortarnas stillhet på ett sätt som tycks handla mer om att ta emot den kvalitet hjortarnas vara strålar ut, än om någon projektion av rent inommänskliga egenskaper. Och hjortarna plockar upp mening från de mänskliga varelserna, något som så småningom leder dem till flykt. Detta exemplifierar en för mig tilltalande aspekt av Törnlands diktning: Människan gestaltas här som en medvarelse, öppen för Annanhet och beredd att ta del av betydelsen i såväl mänskliga som bortommänskliga teckenflöden.²

Att mänskliga och bortommänskliga perspektiv flödar över i och färgar av sig på varandra, såsom gestaltas i "Hjortarna", tas inom ekokritisk teori ibland upp som exempel på vad man kallar det patetiska felslutet. Termen används för att beteckna (den förment felaktiga) föreställningen om att det bortommänskliga livet har erfarenheter vilka på ett meningsfullt sätt kan beskrivas i analogi med mänskliga känslor, tankar och erfarenheter. Mot bakgrund av en västerländsk världsbild i vilken människan i mycket uppfattas som separerad från sin omvärld, kan idén om att det mänskliga livet utspelar sig i ett ömsesidigt och artöverskridande empatiskt fält lätt stämplas som naiv. Den senmoderna livsåskådningen är dock under debatt. Några röster som höjts för att ge näring åt framväxten av en mer animistisk sensibilitet, är Scott Russell Sanders, Christopher Manes och Neil Evernden.

Sanders efterlyser författare som i enlighet med Thoreaus estetik kan fungera som ett slags språkrör för naturen: "A writer, a man writing, is the scribe of all nature; he is the corn and the grass and the atmosphere writing."³ Manes framhåller att naturen, i den västerländska kulturen, utgör ett tystat subjekt. Inom animistiska kulturer, påpekar Manes, tillskrivs även icke-människor en giltig röst. "To regard nature as alive and articulate has consequences in the realm of social practices. It conditions what passes for knowledge about nature and how institutions put that knowledge to use."⁴ Mot denna bakgrund propagerar Manes för ett språk med kraft att gestalta mötet med och tolkandet av inte bara mänskliga utan även bortommänskliga intentioner – "the passions, pains, and cryptic intents of the other biological communities that surround us and silently interpenetrate our existence"⁵. Evernden, slutligen, poängterar att en intellektuell förståelse av ekologiska sammanhang är något helt annat än att djupt erfara sig själv som en del i dessa sammanhang. För att nå denna erfarenhet måste gränsen mellan jag och omvärld luckras upp till en mer porös identitet. En litteratur som söker gestalta denna porösa identitet, behöver inte uppfattas som behäftat med ett felslut, skriver Evernden: "[T]he Pathetic Fallacy is a fallacy only to the ego clencher."⁶ Jag förstår Evernden som att ett metaforiskt läckage mellan mänskligt och bortommänskligt inte behöver uppfattas som naturromantiska projektioner av det mänskliga varat. Istället kan de förstås som en giltig bild av en mänsklig livsvärld som är mottaglig för samexistens med bortommänskliga livsvärldar.

Törnlunds lyrik innehåller ofta tydliga förankringar i ett visst perspektiv – exempelvis en viss plats, en viss tid och ett visst diktarjag.

Dock är gränsöverskridningar ett återkommande tema. Ett väletablerat perspektiv fungerar ofta som utgångspunkt för att transcenderas. ”Det handlar om att kalibreras om,” förklarar Törnlund, ”att utsättas för... det där Andra.”

PORTRÄTT AV ETT PORTRÄTT

Rembrandt 1655

Trehundratjugosju år utan att ens blinka!
 Mina ögon möter den gamle holländarens blick:
 bottenlös under hattens svarta blomma.
 Han fanns. Jag finns. Hans imperfektum
 granskar det skygga presens som är ”jag”
 och ”nu” med en saklighet som övergår i
 solidaritet. De levandes sammansvärjning!

Den gnistrande gammelmanshanden håller
 en stav. Jag lutar mig mot den för att inte
 falla. Runt omkring och under oss:
urskuggan, omättlig och givmild...

Och ur detta djupa mörker
 stiger ljusets
 öar⁷

I mötet som gestaltas i ovanstående dikt utgörs den ”Annanhet”, med vars hjälp diktjagets perspektiv kalibreras om, av ett porträtt målat av Rembrandt. I dikten frammanas kommunikationskanaler mellan då och nu, mellan identitet och alteritet, mellan ordkonst och bildkonst. När diktjaget lutar sig mot Rembrandts stav, bjuds läsaren in i en liminal zon där gränser suddas ut och djup träder fram omkring stavens centraliserande stadga.

Fältpoesi – att bli antenn för landskapets röst

Jagets förhållande till annanhet är generellt intressant. Ur ekokritisk vinkel är jagets förhållande till annanheten i den begreppspol vi kallar natur av särskilt intresse. Jag frågar Törnlund om hans arbetsmetoder när det gäller naturupplevelser i relation till poetisk gestaltning. ”När jag började skriva dikt mer eller mindre dagligen i övre tonåren”, svarar han, ”så fanns det stundtals ett impressionistiskt, dokumenterande drag. Anteckningsboken åkte upp och ner framför allt när jag var på resa – jag håvade in som en

fjärilssamlare och lät yttre intryck växelspela med snabba tankegångar och mer eller mindre fantasifulla tänjningar av verkligheten, den gängse." Detta arbetssätt hängde med när några vänner via fågelskådning fick Törnlund att, som han uttrycker det, "spåra in på den mer medvetna naturupplevelsen". Skissartade anteckningar på plats, vilka under efterföljande skrivbordsarbete blev till dikter. En sorts "fältpoesi", kommenterar han.

I NOMADERNAS TID

Oktober. Året växlas ner
inför vinterns branta backe.
Skogsdungarna rostar, flagnar:
fartyg övergivna av sin besättning.

Över himlen strömmar flyktingar från taigan:
en ändlös följetong av finkar.
Vråkrop, ängspioplärkors apostrofer.

Den smalnäbbade nötkråkan
vänder sig om över axeln,
slänger ur sig någonting
på gäll sibiriska.

Så mycket förstår jag
att det är bråttom. En liten istid
nafsar redan mullvaden i hälarerna;
och ur hagtornet bänder middagssolen loss

den näst näst sista fjärilen i världen.⁸

Det Törnlund skämtsamt beskriver som sitt "kvantitativt största bidrag till fältpoesins genre", finns i diktsamlingen *Du är shamanen!* (1984). Det rör sig om en diktsvit på nio sidor, med titeln "Partitur till Pastavagge". Denna dikt, berättar Törnlund, kan ses som "en sorts simultantolkning av en lång vandring genom en högfjällsdal in i hjärtat av Sarek".

Törnlund, som på fädernet har samiskt påbrå, drogs i tjugooårsåldern till Lapplandsfjällen, där han bland annat genomgick fjälledarutbildning och arbetade som stugvärd på Kungsleden. Under Pastavaggevandringen fick han en upplevelse han beskriver som att "bli till landskapets röst, bli mottaglig för de våglängderna". Genom vetskapen om att de samiska nåjderna brukade gå genom just Pastavagge, ägde området en särskild

magnetism. ”När jag tänker på det nu så tror jag att jag helt enkelt var så full av förväntningar att hela jag blev en enda antenn. Det var som att jag tog dalens diktamen, dag för dag, mil för mil.”

Här följer några jambiskt manande strofer från ”Partitur till Pastavagge”:

Högre upp är forsen ännu frusen liksvept vit men stora
värmesprickor vindlar över istaket som sordinerar vattnets
blås och stråkar generalpaus och vindfalls kyla

/.../

Detta gatlopp genom fjällen mellan seende och
blindhet som ett motgift mot den stora reduktionen
alltings påtvingade sönderfall i livlösa beståndsdelar
här vattnas det i bergets alla munnar döp oss döp oss
om igen i strömmarna av mineralisk mjölk av
glaciärsaliv där dalen tippar över ända börjar
falla västerut såg jag en sork en gråsidning som
slank in under en sten så solen gick i moln!

/.../

Vita fläckar dessa kvartsbeströdda kullar där de dödas
själar återvänt i skepnaden av bergskristaller

Vita fläckar vita fläckar extrema platser där
vi stämmer möte med oss själva

Vita fläckar allt det okända och glödande inom mig
som jag saknar städ och tänger att hantera

Vita fläckars svårmod där du sveper ensamheten
om dig som en nåjdekolt är den för tung att bära?

Vita fläckar vita fläckar våra möjligheters tundra

/.../

Har vi hörsammat en inbjudan på ett språk vi inte
visste oss förstå har detta landskaps vilda väsen lockat
hit mig som när forna tiders kungligheter sände bud efter
en porträttör så tar jag i mitt medvetandes namn denna
arktiska gestalt i tillfällig besittning!⁹

Diktsviten från Pastavagge är ingen objektiv beskrivning av en fjällvandring. Istället samlas i dikten en rad olika element (vilka om man separerade dem skulle kunna kallas sinnesintryck, associationer,

imaginationer, konkreta skeenden, filosofiska reflektioner etc.) vilka vävs samman till en subjektiv, eller kanske snarare intersubjektiv, språkgestalt.

Denna typ av gestaltning får mig att associera till den amerikanska psykologen Laura Sewalls resonemang. Sewall menar att den senmoderna människans perception är patologiskt snäv. En överbetoning på människans rationella förmågor, skriver hon, har skapat ett främlingskap inför såväl sensoriska som imaginativa förmågor. Dessutom har ett överdrivet fokus på rent mänskliga förehavanden gett upphov till vad som skulle kunna kallas ett ekologiskt tunnelseende i relation till det bortommänskliga spektrumet av verkligheten.¹⁰

Sewall, som betonar perceptionens roll som tolk mellan jaget och omvärlden, hävdar att vårt sätt att "ta in" världen är av stor betydelse för den ekologiska kris vi idag måste förhålla oss till. "The ecological crisis [...] is a crisis in perception; we are not truly seeing, hearing, tasting, or consequently feeling where we are. [...] In fundamental terms, our evolutionary challenge is a matter of perceptual development, of perceiving the fact of living within an interdependent reality."¹¹ Följaktligen pläderar Sewall för en varseblivning i vilken sensoriskt medveten interaktion med omvärlden blandas med uppmärksamhet på det inre landskapets bilder – en varseblivning i vilket perception vävs samman med imagination, identitet med alteritet och ögats synvinkel med hjärtats.¹² Mitt intryck av "Partitur till Pastavagge" är att Törnlund här förmedlar just denna typ av varseblivning.

En annan association går från Törnlunds texter till den amerikanske filosofen David Abram. Abram menar att det mänskliga språket har förmågan såväl att knyta oss tätare till omvärlden som att separera oss ifrån den. I likhet med Sanders, Manes och Evernden föreslår Abram att den mänskliga språkanvändningen bör förstås inte som ett undantag från, utan som en underkategori av världens röst. Landskapet vi vistas i myllrar av språk, framhåller Abram, myllrar av berättelser och av ömsesidigt influerande sätt att vara-i-världen. "A large boulder, its surface spreading with crinkly red and grey lichens, is able to influence the events around it, and even to influence the thinking of those folks who lean against it – lending their thoughts a certain gravity, and a kind of stony wisdom."¹³ Upplevelsen av en levande omvärld förutsätter emellertid att vi är öppna inför denna omvärld; att vi är närvarande och medskapande i varje här och nu.

When we speak of the things around us as quantifiable objects or passive “natural resources”, we contradict our spontaneous sensory experience of the world, and hence our senses begin to wither and grow dim. We find ourselves living more and more in our heads, adrift in a net of abstractions, unable to feel at home in an objectified landscape that seems alien to our own dreams and emotions. But when we begin to tell stories, our imagination begins to flow out through our eyes and our ears to inhabit the breathing Earth once again. [...] To live in a storied world is to know that intelligence is not an exclusively human faculty located somewhere inside our skulls, but is rather a power of the animate Earth itself, in which we humans, along with the hawks and the thrumming frogs, all participate.¹⁴

Törnlunds lyrik säger, i min tolkning, samma sak. Fast med betydligt färre ord:

Ekhövdad och
obeveklig spänner
skogens rådare sin
panblick i mig:

brister vi i
närvaro, ska
själva platsen
överge oss¹⁵

”Gläntor i min mörka skepsis”

Jag måste röja gläntor i min mörka
skepsis – den stora sömnsjukan har
nog med smittbärare ändå. Jag måste
våga gå den subjektiva vägen. Inse
att allt redan är på plats; att det
bara är jag själv som fattas.¹⁶

I Törnlunds textuella universum sker många slags resor – både i den yttre och i den inre geografin. Liksom inom den amerikanska counterculture-poesin, från vilken han tagit avstamp, finns referenser till såväl österländsk zenmeditation som till så kallade traditionella kulturers schamanistiskt präglade ritualer.

brant svart tunnel bara själva trappan
 lyste fosforsvagt och slingrande i
 ständigt nya vinklar höjded sidled
 alla riktningar förlorade betydelse
 och trappnedgången övergick i blanksvart
 skrovlig klippa långsam att forcera
 men det mörka svalget vidgade sig
 och jag flöt med orfisk lätthet ut i
 detta som jag måste kalla dagsljus¹⁷

Texten ovan är ett utdrag från en diktserie som kallas "Trumresor". Titeln syftar på en metod att via monotona trumslag nå ett förändrat medvetandetillstånd som tenderar att förstärka det inre bildflödet. Jag frågar Törnlund om hur hans upplevelser under trumresor förhåller sig till hans upplevelse av poetisk inspiration. "Trumresan", svarar han, "skulle kunna kallas för drömmens syster och diktens kusin. Det är lite av samma sak fast på olika nivåer, på olika våglängder och i olika tempon." Han framkastar också tanken att själva rytmen i dikten i vissa fall kan fungera på ett likartat sätt som trummans rytm: "Om man kommer in i ett diktande där språket har en påtaglig rytmisk puls så kan någonting likartat ske, alltså en förändring av hjärnans våglängd som uppammar tankar och förmimmelser av andra slag, och där den medvetna kontrollen luckras upp."

Törnlunds dikter om schamanistisk praktik är bara ett exempel på temat "överskridandet av gränser". I sin poesi, berättar Törnlund, har han alltid försökt röra sig fritt "mellan yttre och inre, kultur och natur, jaget och viet". Följaktligen ser han sig som vad han kallar en gränssidare – någon som kan vara hemmahörig i båda poler av en given dualism.

Denna typ av rörlighet kan dock uppfattas som en utmaning mot rådande verklighetskartor. Såväl animistisk ömsesidighet som det vita ljusets jagtranscendens är i viss mån omstridda erfarenheter. Tvivlet på den subjektiva erfarenhetens giltighet synliggörs också i Törnlunds poesi. Diktjaget, som uppfångar skeptiska röster vilka beskriver schamandanser som "primitiv patetik"¹⁸, frågar sig hur man ska bära sig åt för att svära sig fri från "en epok av rationella svartkonster"¹⁹. Ifrågasättandet gäller även huruvida en visionssökande hållning överhuvudtaget är möjligt för en människa som är delaktig i det moderna samhällets liv. "Jag är en vit, civiliserad människa som / lever i en stad."²⁰ konstateras det i en dikt. "Hur kan jag söka min / vision och tolka den?"²¹ Under vad jag uppfattar som en rituell utflykt till Bolmers högar utanför Malmö, upplever diktjaget mer

trafikbrus än genuin vildmarksskänsla. Glappet till det ”autentiska” tycks stort.

Jag borde sitta naken, insvept i en filt.
 Jag borde ha fastat länge och badat i svett
 intill glödande stenar. Min farmor borde
 ha gett mig fyrtio små bitar av hud som
 hon skurit ur sin egen överarm – en
 transfusion av omtanke och viljestyrka.
 Jag borde ha levt ett hypotetiskt liv
 av renhet, samlad kraft och klanmagi;
 i denna vaknatts ögon saknar jag merit.²²

Allteftersom diktjaget fortsätter sitt visionssökande, avger emellertid trafikbrus och föroreningar sina betydelser i sammanhanget.

[...] Det tyska undrets avgaser, burna
 av en baltisk sunnan, kommer för att
 avskräcka mig från försjunkenhetens
 frestelse: att göra överlevnaden
 till min privata angelägenhet.²³

Här blir alltså civilisationens mer obehagliga dunster ändå bärare av mening. Jag tror att många kan känna igen sig i denna mångfacetterade erfarenhet mitt emellan uppenbarelse och skuld, delaktighet och avskurenhet – en känsla av halvt vanmäktig nostalgi efter äkthet, vilken oförmodat blommar ut i en än större äkthet genom insikten att nuets vision faktiskt innehåller såväl motorväg som vildmark och att det mest autentiska val vi kan göra är att rakryggat möta det befintliga utan att förlora vårt hopp.

Den dagliga verkligheten som poetisk utmaning

Även om Törnlund utifrån min läsning ingår i en tradition av naturskrivare vilkas texter vittnar om en animistisk sensibilitet, så är detta givetvis endast en aspekt av hans författarskap. ”Den som läser mina diktsamlingar från pärm till pärm upplever mig knappast som naturlyriker punkt slut”, kommenterar Törnlund. Han poängterar vidare att det inte finns någon Berlinmur mellan natur och kultur – något som blir mycket tydligt i dikternas bildspråk. Vitsippor liknas vid parabol²⁴ och fjället spinner som en dynamo²⁵; en tandprotes i vattnet liknas vid en havstulpan²⁶ och ord

sägs vara lika fräscha som brunnens myrmalmsvatten²⁷. Den lilagrå juliskymningen ruvar på åska²⁸, ornitologens rutade blanketter utgör fångstnät för falk och smyg och tita²⁹, och basilikan i den stora Madonnans kloster "är outtömlig som en hjärna"³⁰. Denna typ av jämförelser åskådliggör att naturens och kulturens associationsfält samexisterar i det mänskliga medvetandet. Synen av en tandprotes kan aktivera bilden av en havstulpan; mötet med vitsippor framkallar en bild av parabler.

Den metaforiska spänningen mellan likt och olik nyttjas inte bara för att luckra upp natur-kultur-dualismen. När en stor alm utanför en lägenhet beskrivs som "världsträdet i kvarteret Östertull"³¹ och när vi meddelas att "Sleipner / drömmer i garaget"³², är det istället mellan en konkret och en mytisk domän som kontakt upprättas. Och när "skatsången i gryningen"³³ i en imagistisk kortdikt beskrivs som "en musikalisk skrotskulptur"³⁴, är det olika sinnesmodaliteter som länkas samman.

Törnlund själv talar om "rörlighet mellan skikt" som en viktig kvalitet i poesi. "Det måste finnas ett hisnande, och hisnandet uppstår bara när saker och ting rör på sig eller man förflyttas. Plötsligt går man från lågt till högt eller högt till lågt, det kan vara i samma mening. Det tror jag är lätt att se i mina dikter, att rörelsen är där."

Värdet av rörlighet – av att kalibreras om, befria perceptionen och tona in på andra våglängder, blir något av ett tema för intervjun. Som ett eko av Scott Slovic's diskussion av språklig gestaltning som ett sätt att skärpa sinnen, noterar Törnlund att man "ser med ordens ögon" och att man kanske aldrig upplever det för vilket man saknar språk.³⁵ Eftersom den estetiska gestaltningen kan förmedla författarens skärpta närvaro, kan förmågan att tänja språket ses som ett sätt att ta både sig själv och läsarna bortom invanda perceptionsmönster. Detta gäller förstås inte enbart då blicken riktar sig mot natur såsom något skilt från kulturens värld. Det Törnlund kallar signalspaning – "att i den stora brusande trafiken urskilja en och annan meningsfullhet" – är istället något som kan pågå var som helst. "För", konstaterar Törnlund, "det är väl egentligen den dagliga verkligheten som är den stora poetiska utmaningen."

Noter

- ¹ Niklas Törnlund, *Månvarv* (Stockholm: Bonnier, 1988), s. 19 f.
- ² Jmf. Scott Slovic, ”Nature Writing and Environmental Psychology: The Interiority of Outdoor Experience”, i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 352 ff.
- ³ Henry David Thoreau, *A Writer’s Journal*, citerad i Scott R. Sanders, ”Speaking a Word for Nature”, i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 189.
- ⁴ Christopher Manes, ”Nature and Silence”, i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 15 f.
- ⁵ *Ibid.*, s. 25.
- ⁶ Neil Evernden, ”Beyond Ecology: Self, Place, and the Pathetic Fallacy”, i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 101.
- ⁷ Niklas Törnlund, *Du är shamanen!* (Stockholm: Bonnier, 1984), s. 31.
- ⁸ Niklas Törnlund, *Allt beror på vingar: dikter ur fågelskådarens år* (Lund: Ellerström, 2003a), s. 51.
- ⁹ Törnlund (1984), s. 52 ff.
- ¹⁰ Se Laura Sewall, *Sight and Sensibility: The Ecopsychology of Perception*. (New York: Tarcher/Putnam, 1999), s. 65 ff, 122 ff. och 199 ff.
- ¹¹ *Ibid.*, s. 246 f.
- ¹² *Ibid.*, s. 223 ff.
- ¹³ David Abram, ”Earth Stories: The Story of Life is Encoded in the Landscape Around Us”, i *Resurgence Magazine* 222 (2004), hämtat på <http://www.resurgence.org/resurgence/issues/abram222.htm>, 2007-01-17.
- ¹⁴ *Ibid.*
- ¹⁵ Törnlund (1988), s. 38.
- ¹⁶ Törnlund (1984), s. 79 f.
- ¹⁷ *Ibid.*, s. 69.
- ¹⁸ *Ibid.*, s. 67.
- ¹⁹ *Ibid.*, s. 81.
- ²⁰ *Ibid.*, s. 79.
- ²¹ *Ibid.*
- ²² *Ibid.*, s. 78 f.
- ²³ *Ibid.*, s. 80.
- ²⁴ Törnlund (1988), s. 33.
- ²⁵ *Ibid.*, 34.
- ²⁶ Törnlund (1984), s. 94.
- ²⁷ Niklas Törnlund, *I en av alla världar* (Stockholm: Bonnier, 1998), s. 45.
- ²⁸ Niklas Törnlund, *Jag går mot ett grönt rop* (Stockholm: Bonnier, 2003b), s. 30.
- ²⁹ Törnlund (2003a), s. 62.
- ³⁰ Törnlund (1984), s. 14.
- ³¹ Törnlund (2003b), s. 30.
- ³² Törnlund (1988), s. 55.

³³ Törnlund (2003a), s. 41.

³⁴ Ibid.

³⁵ Slovic (1996), s. 352.

Referenser

- Abram, David, "Earth Stories: The Story of Life is Encoded in the Landscape Around Us", i *Resurgence Magazine* 222 (2004), hämtat på <http://www.resurgence.org/resurgence/issues/abram222.htm>, 2007-01-17.
- Evernden, Evernden, "Beyond Ecology: Self, Place, and the Pathetic Fallacy", i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 92-104.
- Manes, Christopher, "Nature and Silence", i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 15-29.
- Sanders, Scott R., "Speaking a Word for Nature", i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 182-195.
- Sewall, Laura, *Sight and Sensibility: The Ecopsychology of Perception* (New York: Tarcher/Putnam, 1999).
- Slovic, Scott, "Nature Writing and Environmental Psychology: The Interiority of Outdoor Experience", i *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*, red. Cheryll Glotfeldy & Harold Fromm (Athens, Georgia: University of Georgia Press, 1996), s. 351-370.
- Törnlund, Niklas, *Du är shamanen!* (Stockholm: Bonnier, 1984).
- , *Månvarv* (Stockholm: Bonnier, 1988).
- , *I en av alla världar* (Stockholm: Bonnier, 1998).
- , *Allt beror på vingar: dikter ur fågelskådarens år* (Lund: Ellerström, 2003a).
- , *Jag går mot ett grönt rop* (Stockholm: Bonnier, 2003b).